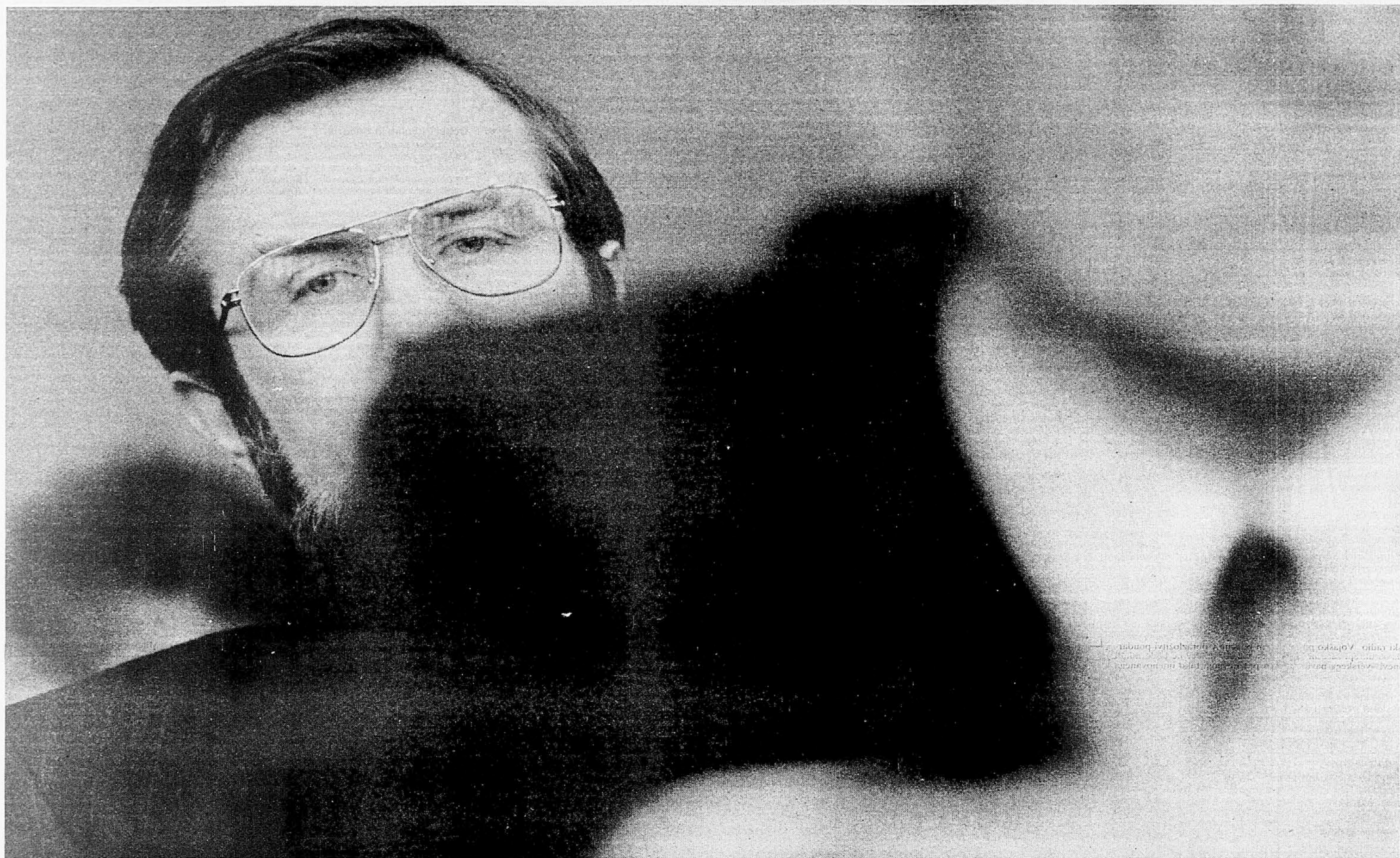

SOBOTNA PRILOGA

Peterletov prag

N

ekje v vladnih predalih leži, lepo spravljen, načrt o reorganizaciji državne uprave (izdelek Pirnatovega ministrstva). Dokument med drugim predvideva nekaj vladnih resorjev (ministrov) manj in je menda prav dober. Vendar bo tam, kjer je, najbrž kar obležal – ker bi podrl občutljivo medstrankarsko ravnatežje, izraženo tudi z razdelitvijo ministrskih stolčkov v vladi.

Adijo, reorganizacija uprave: dober dan, še en dokaz o kadrovske zacementiranosti naše izvršne oblasti! Še bolj eklatantno potrjuje z dejstvom, da imamo menda edini v nekdanji vzhodni Evropi vlado, ki ni zamenjala niti enega samega ministra. Torej idealna vlada v teh skrajno neidealnih časih?

Da, bi lahko pritrdili, če se spomnimo, da je ta vlada spravila skozi parlament pravzaprav vse, kar je hotela. Da, bi lahko nadaljevali, če drži vtis, da opozicija, vladni naravni sovražnik, sploh ne razmišlja resno, da bi skušala zrušiti Peterleta.

In seveda ne, če vidimo in slišimo, kako se proti tej vladi vedno bolj puntajo vojske upokojencev, različne strokovne srenje, direktorji in delavci, kako vedno bolj trdo govorijo o vladi tako opozicijske kot vladajoče stranke. Nedavna raziskava javnega mnenja je opoziciji prvič po volitvah dala prednost pred Demosom. Še bolj bi moralo vlado alarmirati stanje v gospodarstvu, v infrastrukturi, v družbenih dejavnostih... V nečem postajamo normalna družba: vlada je kriva za vse.

Res, kakšna je vlada, ki nam vlada? Kaj govori teh njenih devet mesecev?

Če bi sodili samo po stanju, v kakršnem je dežela, bi jo bilo treba pri prič strmoglaviti. Seveda pa je tudi Školcu in Ribičiču in Zaklju jasno, da bi bila tudi najboljša možna vlada na položaju Peterletove ekipe v strahotno težavnem položaju. Opravljati mora dobesedno herkulske naloge: iz nekdanje periferne province dela samostojno državo, normalizirati mora prejšnji unikatni sistem, vse to pa počne na gospodarskem pogorišču starega režima. Dodeljeni čas za vse to: približno leto dni.

Temu lahko dodamo še razne »malenkosti«: nenehno grožnjo vojaškega udara, pogubne

učinke Markovičevega tečaja in preveč liberaliziranega uvoza, plačevanje dveh držav hkrati, dramatično izgubljanje trgov (v Jugoslaviji, na Vzhodu, zmanjševanje kupne moči doma), Zaliv itd., itd.

Tu nekje je objektivnih opravičil za delovanje vlade, kakršno je bilo in je, konec. Najbrž ni nobenega področja njenega delovanja, za katero bi lahko brez pridržkov rekli, da je vlada na njem ravnala optimalno. Za ilustracijo:

Odnosi z Jugoslavijo. Čeprav Peterle zdaj napoveduje pospešeno osamosvojitve, je (skupaj s celotno pozicijo in opozicijo) napačno ocenil generalni razvoj v Jugoslaviji in se prepozno odločil za jasno razdružitveno linijo. Odtod zdaj take težave, zamude in zmeda pri zaokroževanju lastnega sistema, odtod tudi pozen odpor izčrpavajočemu Markovičevemu objemu.

Gospodarstvo. Ekonomija preživetja (ohranitev kolikor toliko neokrnjene gospodarske substance) je v osnovi najbrž pravilna. Toda voza z vsemi njegovimi težkimi kolesi ne bo mogoče zrinuti naprej. Vlada bi se morala dvema, trem, štirim največjim bolnim velikonom, ki zažirajo vse okoli sebe, čimprej odreči. Skrajno problematična je npr. še sveža odločitev za podzavljenje in sanacijo železarstva.

Privatizacija, reprivatizacija. Glede slednje je vlada očitno podlegla močnim lobijskim pritiskom in s tem dodatno upočasnila privatizacijo. Ta pa je po vsem sodeč, čeprav v parlamentu že predstavljena, pred dramatičnim konceptualnim zasukom.

Družbene dejavnosti. Prešle so pod državno kapo, navznoter pa ostajajo v bistvu nespremenjene. V vseh vlada velika zmeda, bes ljudji v njih in okoli njih.

Država ostaja predraga. Država se gre vsesplošen intervencionizem in če bo prek privatizacije, kakor je zamišljena zdaj, v bistvu podzavila še gospodarstvo, bo postala vsemočnejša (dr. Senjur).

Očitke in pomisleke bi lahko nizali naprej. Pri nobenem ni mogoče potegniti docela jasne ločnice in reči: v to in to sporno ravnanje je bila vlada prisiljena iz objektivnih razlogov, od tod naprej je ravnala napačno zaradi

zgrešene ocene položaja, zaradi slabe izvedbe zamisli, zaradi nesposobnosti... Vendar postajajo njene subjektivne slabosti vedno očitnejše in njen ugled v javnosti pada. K temu v veliki meri prispeva tudi NAČIN njenega delovanja (tu je nastopanje vlade in širše oblasti težko razmejiti), od njene okorne medijske napadalnosti prek poskusov ideologizacije na posameznih področjih do zaniknega lovljenja političnih točk samo zase takrat, ko bi bilo potrebno široko konsenzualno delovanje vseh političnih sil. Vse to spravlja vlado v javnosti še na slabši glas, kot si ga v resnici zasluži.

Izvirni greh teh subjektivnih slabosti vlade je verjetno v njeni koalicijski naravi, načinu, kako je nastala. Za marsikoga je bilo sovladanje tako različnih koalicijskih strank protinaturno od samega začetka, produktiven skupni imenovalček, izražen v konsistentni vladni politiki, pa nemogoč. Tako ostra sodba najbrž ni upravičena. Vendar je dejstvo, da se Demos s približevanjem novih volitev vedno bolj rahlja, napetosti v njem se večajo, posamične stranke vedno bolj zagovarjajo samo še svoje partikularne interese – to pa se hočeš nočeš pozna tudi v vladi, ki kot celota čedalje težje uveljavlja t. i. nacionalne interese in je vedno bolj občutljiva za notranje strankarske in lobijske pritiske. Iz tega težko nastaja zaokrožena, organsko povezana politika. Položaj slabša še to, da so posamični, praviloma zelo samostojni vladni resorji slabo koordinirani, kar gre seveda predvsem na premievov račun.

Problemi se v zadnji posledici zmeraj izostrijo na osebni ravni. Zdjaj je že dovolj očitno, da so posamezni vladni resorji slabo zasedeni (informiranje, industrija in gradbeništvo, drobno gospodarstvo, turizem, zdravstvo in sociala, promet in zveze...). Problem je spet povezan s koalicijsko naravo vlade, sestavljen predvsem po strankarskem ključu. Ministri so bili pogosto nanovačeni iz strank brez resnega kadrovskega potenciala. Toda to se je zgodilo že pred davnimi devetimi meseci in takrat je bilo to po svoje razumljivo. Zdjaj se ta zagata kaže v izostreni luči, toda do personalnih sprememb ne pride – ker bi se vsak tak premik samodejno preobrazil v vprašanje medstrankarskega ravnovesja. Svoječas je v ta problem dregnil Demos sam, vendar se je

naplo umaknil. Žerjavica je bila prevročna. Peterle ni doslej poskušal nič, vsaj navzven ne. Rezultat: personalna negibnost in podoptimalno delovanje vlade, ki je pač preveč občutljiv mehanizem, da bi lahko gladko tekla s polomljenimi kolesci, pa čeprav jih je samo nekaj.

Nasploh se zdi, da postaja vprašanje kompetentnosti poglaviti problem Peterletove vlade. Ali bo kljub temu ostalo vse po starem?

V glavnem se odpirajo tri možnosti za spremembe: vlada narodne enotnosti, nove, predčasne volitve in temeljita rekonstrukcija vlade.

Za vlado narodne enotnosti čas očitno še ni dozorel – kriza kot da še ni dovolj huda. Velika večina strank zanjo ni zainteresirana. Res je najbrž tudi to, da bi bila taka vlada, še bolj raznorodna, kot je zdajšnja, zelo neoperativna.

Strmoglavljenje ali odstop sedanje vlade, nove volitve, nova koalicija, nova vlada. Tudi ta možnost se zdi za zdaj malo verjetna. Ob vseh kritikah, ki z vseh strani dežujejo na vlado, se zdi, da si pravzaprav nihče ne želi njenega naglega konca. Tudi v opoziciji po vsem sodeč prevladuje prepričanje, da je zanjo in za njene možnosti na naslednjih volitvah bolje, da se sedanja vlada kuha v lastnem soku do konca mandata. Opozicija se frontalnega napada na vlado verjetno boji tudi zato, ker sama ne premore zaokroženege alternativnega programa. V glavnem se spuša v detajle, govori nasploh ali pa se gre demagogijo. Prav zanimivo bi bilo videti, kaj bi recimo za delavstvo lahko storili prenovitelji, če bi se znašli na oblasti. Kljub vsem napetostim v Demosovem taboru vlada tudi s te strani ni resno ogrožena. Del njene kadrovske negibnosti najbrž izvira prav iz tega občutka neogroženosti oz. nenadomestljivosti. In kakršnakoli že je ta vlada, je najbrž res, da bi si Slovenija v tem kritičnem času težko privoščila začasno brezvladje, ki bi nujno sledilo Peterletovemu odhodu iz tega ali onega vzočka. Toda igranje vlade na to karto nenadomestljivosti bi bilo kontraproduktivno tako za vlado kot za to družbo v celoti.

Tretja možnost – temeljita rekonstrukcija vlade – se zdi tačas najbolj realna, najlažje izvedljiva in najbolj primerna. Prinesla bi potrebno kontinuiteto (gledano scela lahko vendarle rečemo, da vlada rine v pravo smer), hkrati pa njeno izboljšanje. Politiko, kot rečeno, delajo ljudje. Peterle gotovo ni tako slep, da ne bi videl, da ima v vladi ljudi, ki vanjo ne spadajo. Torej lahko domnevamo, da ga poleg morebitnih značajskih lastnosti (prevelika lojalnost do enkrat izbranih sodelavcev, premajhna odločnost?) od potrebnih kadrovske sprememb odvraca predvsem omenjeno strankarsko ravnatežje, gosta mreža strankarsko-osebne odvisnosti. Premier glede tega gotovo ni v lahkem položaju, toda po našem mnenju se je pač znašel pred odločilnim preizkusom svojih voditeljskih sposobnosti. Gre za nj osebo, za njegovo stranko, deloma za Demos in, malo patetično rečeno, za Slovenijo.

Predsednikova izbira je v bistvu preprosta. Ali pusti vse nespremenjeno, vlada in njen dosežki pa ostaneta taka, kakršna sta – prekratka. Ali pa izvede spremembe, izboljša svojo ekipo in tako ubije več muh na en miah: poveča kompetentnost vlade, ji obnovi zbledeli ugled, okrepi svoje osebne in svoje stranke politične točke in poveča zaupanje v vlado, zaupanje, ki bo v teh prihodnjih tednih in mesecih zgoščene politične, gospodarske in socialne krize postalo prvorazreden politični faktor, dobesedno faktor preživetja. Samo uglajen nastop in javna konciliantnost sta že premalo. Ta vlada potrebuje, najbolj preprosto rečeno, več sposobnih osebnosti. Peterle kot politik mora misliti dolgoročno, tudi če misli samo zdravo »egoistično«, že se bo obdal s sposobnejšo ekipo, bo bolje končal ta mandat in to bo, tudi prek njegovega okrepjenega položaja v stranki, podaljšalo njegovo politično življenje na slovenskem prizorišču. Njegovo sedanjo dilemo lajša stanje v koaliciji: zelo malo verjetno je, da bi katera od Demosovih strank tvegala izstop ali vladi odrekla podporo v parlamentu, tudi če bo zlomil sveti kadrovske ključ. Nekoliko karikirano rečeno: Peterle ima vse možnosti, da z nekaj spretnosti in odločnosti »zavlada« Demos in vlado izvleče iz njegovih kadrovske mreže. Toda časa za to ima malo.

Janko Lorenci

TEMA TEDNA: ROJEVANJE ZAKONA O PRIVATIZACIJI

SAJ TO NI KAZENSKI ZAKON!

Dividenda, dvoostotna, kot si jo želi sklad, naj bo manjša ali pa naj je sploh ne bo. Le tako bo mogoče, kot zatrjujejo poslanci, obvarovati pretrseno ljudstvo, ki ga že sama misel na privatizacijo, torej lastniško spremembo podjetij, silno bega. Najbolje bi seveda bilo, če bi si vse skupaj preprosto razdelili. Tako približno.

Ali bo, glede na zahteve skupščinskih poslancev - včasih se zdi, da ima že vsak poslanec svoj ljudstva in pri tem ohraniti temeljni princip vladnega projekta, torej odplačne privatizacije? Podpredsednik vlade dr. Jože Mencinger je bil nekaj minut pred govorom predsednika vlade Lojzeta Peterleta o slovenskem proračunu ta teden še prepričan v tak koncept. Izenačitev med obema avtonomnimi metodama, tisto, po kateri zaposleni odkupujejo družbeni kapital, in ono, pri kateri kupujejo nove delnice, je možna, je dejal. V večini primerov se bodo - verjetno v podjetjih odločili za drugo varianto (avtonomno dokapitalizacijo). Sicer pa je dejal: «Če bomo te pogoje še naprej izenačevali, lahko postane tudi koncept odplačne res vprašljivo». V mejah, nadaljuje, ki koncepta ne porušijo, bo zakon mogoče pripraviti v enem mesecu. Do sredine aprila.

Delitev

France Tomšič, predsednik sindikata Neodvisnosti, član predsedstva socialdemokratske stranke, skupščinski poslanec, ... človek torej, ki naj bi imel glede na vse te funkcije za seboj neznansko veliko volilno bazo, bi zakon na vsak način krepko popravil. »Vlado je treba prepričati, da je mogoče sklepe skupščine spreminjati, saj se je od takrat, ko se je skupščina odločila za varianto odplačne privatizacije, veliko spremenilo.« Skupščina, nekoliko ugovarjam, je vendarle potrdila osnutek zakona. «To je res,» pravi Tomšič, »toda osnutek je 'šel skozi' s pripombami.«

In ena, ne tako osamljena izražena pripomba, je tista, ki zagovarja delno delitev družbenih podjetij iz njihovih delnic. Tomšič pravi: eno tretjino naj dobijo zaposleni in državljanje, drugo bivši lastniki in upniki, zadnja naj gre na borzo. »V tem,« nadaljuje Tomšič, »vidimo logični zaključek procesa samourpravljanja in njegov prehod v privatno lastniški sistem. V njem bodo najpomembnejše delniške družbe, ki jih bodo upravljali predstavniki lastnikov kapitala, do ene tretjine pa bi morali biti v upravnih odborih zastopani zaposleni. Podobno kot to ureja zahodnonemški model soodločitja. Seveda ima v takšnem modelu odlično besedo kapital, toda delavci so glede na svojo zatopenost popolnoma informirani.« Svež kapital, do njega pridemo s prodajo delnic na borzi, pravi Tomšič, se lahko usmerja v sklad. Ta ga naj vlaga v podjetja, ki se sama ne bodo mogla postaviti na noge, potem v nova delovna mesta, nekaj morda tudi v pokojniški sklad. Največji delež pa nazaj v podjetja, ki bodo odkup plačala.

Velik problem, pravi Mencinger, je v tem, da se začela privatizacija politizirati in tega plazju ni mogoče zaustaviti, pač pa ga je treba kanalizirati, kolikor je pač mogoče.

Zakon, tak kot je zdaj, je napisan za dobra podjetja, ki bodo prav 10 odstotkov zlahka preskočila (odkup 10 odstotkov delnic družbenega kapitala je pogoj avtonomne privatizacije). Toda, je prepričan Tomšič, takšnih podjetij je malo. »Kar 80 odstotkov vseh podjetij je tako slabih, da bi jih bilo treba podpirati.« Zato je naš sogovornik sto-odstotno prepričan v model, ki ga zagovarja. Pravi, da ga s simpatijo spremlja že polovica skupščinskih poslancev. Pogojno, pa vendarle, je po njegovem mnenju mogoče govoriti celo o novih koalicijah znotraj parlamenta, ker takšna izbira privatizacije zbljuje. Nastava jih: del krščanskih demokratov, Grosvoji liberalci, prenovitelji, sindikati...

Kako torej na privatizacijo gleda del potencialnih »zaveznikov« - slovenski prenovitelji? Emil M. Pintar, predsednik vlade v senici, zaveznika sicer eksplicitno ne omenja (res je, nismo tega posebej vprašali), potrjuje pa, da je SDP še vedno na strani delne razdelitve. To je njihova konceptualna pripomba k »Mencingerjevemu zakonu«, ki bi ga sicer morala spremljati tudi zakonodaja, ki bi urejala trg kapitala, potem tista, ki bi urejala trg dela in znanja in slednjič tista, ki bi vpeljala soupravljanje. Vsa socialdemokratska orientacija v Evropi, pravi Pintar, jasno kaže, da vedno bolj intelektualizirano delo zahteva tudi vedno več soupravljanja.

Vrnimo se h konceptualnim ugovorom prenoviteljev. Delna delitev, pravi Pintar, pomeni neko »predvidnejšo obliko privatizacije«.

PORTRET TEDNA

Sejdo Bajramović

Ko so jurišniki Miloševićeve protibirokratske revolucije na enem številnih mitingov po Srbiji jeseni 1988, mislim, da v Smederevu, postavili za govorniški oder Sejda Bajramovića in ga predstavili kot enega »poštenih« Albancev, ki se strinja s srbsko politiko in jo upravičuje, nihče ni mogel niti pomisliti, da se bo nevedni in neizobraženi mož, ki je izječaje prebral govor, ki so mu ga pripravili, nekoga dne povzpel do, nominalno, vrha piramide oblasti v Jugoslaviji. Tudi nesrečni Sejdo Bajramović, ki do upokojitve nikakor ni bil človek, ki bi delal kariero, v politiki pa je bil popoln outsider in diletant in je po kdove kakšnem programu vstopil v mitingarski cirkus, si niti v sanjah ni mogel zamisliti, da ga bo tako majhna vloga nekoga dne pripeljala tako visoko, prav v predsedstvo Jugoslavije.

Znano je, kako nenadoma je bil Bajramović predlagan in izbran v zvezno predsedstvo. Po zadnji krizi predsedstva, ki jo je povzročilo neuspšno izglasovanje izrednih razmer in praktično vojaškega državnega udara, s čimer se je srbski režim hotel rešiti pred notranjimi težavami in gospodarskim, socialnim in političnim polomom »protibirokratske revolucije«, je Milošević predlagal odstavitev kosovskega predstavnika v predsedstvo Jugoslavije Rize Sapunxhija, ker ni zastopal interesov Srbije. Sapunxhiju je bil zadnji dve leti nadsežvit politik: redko je dal javne izjave in se

tako izogibal srditim kampanjam proti sebi v srbskem tisku, ob glasovanju v predsedstvu je pozorno izbral trenutke za ignoriranje srbskega dikta, da ne bi razjezil gospodarja, in s tem hranil svoj osebni ugled in obrambo interesov Kosova za resnično pomembne odločitve ter nazadnje prekršil tudi prvotni interni dogovor z Miloševićem, da bo v predsedstvu ostal samo 16 mesecev do upokojitve. Čeprav je bil Sapunxhiju tudi sam figurja, mu je s svojim ravnanjem uspelo prepričati državni udar (kdo ve, če ne bi pri izidu 4-4, in ne 5-3 mogoče še kdo omahoval in kolektivna bila v tem primeru specifična teža generalstabejnega pritiska in podpore Lovića kot predsednika). Milošević je zato sklenil, da ga bo na

hitro odstranil po neustavnem postopku: Sapunxhiju je izvolila kosovska skupščina, razrešila pa srbska.

Med redkimi preostalimi »poštenimi Albanci« (dr. Halilidž Ternavčijem, Tejkom Lugijem in Sejdo Bajramovićem), ki so ostali popolnoma na voljo srbskemu režimu, se je Milošević odločil za trejskega, srbski parlament pa je tudi s pomočjo opozicije to odločitev sprejel z velikansko večino glasov.

Čeprav so bile izjave Sejda Bajramovića prej popolnoma nezanimive in vnaprej označene za bedarije, s katerimi skuša primitivna srbska propaganda pokazati, da ima Miloševićeva politika podporo med Albanci (eden izmed stavkov, ki jih je moral Sejdo ponavljati kot papagaj, je bil, da je večina Albancev zepeljanih in prestrašenih, za kar so krivi albanski separatistični voditelji, vendar sicer podpirajo ukrepe države Srbije!), je izvolitev v predsedstvo države usmerila pozornost na njegovo neosebnost. Čeprav so vsi vedeli, komu in čemu služi Bajramović, so poiskali tudi nekatere druge podobnosti iz njegovega življenja, tako da ne bi bilo videti, kot da gre le za spletko ališčin in politično lojtorijo. Prav lahko bi se namreč izkazalo, da gre pri Sejdu Bajramoviću za nezmožljiv in nepopoln življenjski, ki so ga izbrali oziroma da je bil edini polnoletni jugoslovanski Albanec, ki je po merilih srbskega režima izpolnjeval vse pogoje za najvišji državni položaj, na katerega je bil izvoljen. Vse postane jasno, če pogledamo njegovo biografijo človeka brez lastnosti, še najmanj državniških.

Uradna biografija člana kolektivnega državnega vodstva Sejda Bajramovića je precej prilagojena, tako da bi zapolnila osupljive luknje, ob katerih bi vsak normalen človek vprašal, od kod takšna nedorazna kreatura v predsedstvu Jugoslavije. Ob podatku, da se je rodil leta 1927 v Kosovski Kamenici, je

navedeno, da je vso delovno dobo preživel v armadi, kot da bi napredoval do najvišjih činov, v resnici pa je bil podoficer, zastavnik, ki se nikoli ni z ničimer izkazal, ampak je zbral le kakšnih trideset navadnih pločevinastih vojaških in aktivističnih odlikovanj za »zasluge za narod« in podobno. V službo v armadi je vstopil po vojni in obdržal primarne - vic (pred vojno so imeli vsi Albanci dokumente na - vic: Januzović, namesto Januzi, Šošević ali Šošić, namesto Šošići, Maljević, namesto Maljaji, Djonović, namesto Djonović, Simonović, namesto Simoni itd.). Dvakrat se je oženil s Srbijama in dva otroka iz prvega in tri iz drugega zakona. Zadnjih dvest let živi na Kosovu kot vojaški upokojenec. Nekaj časa je predaval splošno ljudsko obrambo na srednji šoli za mlinci v Vučitrnu. Konec osemdesetih let ga je odkril neki aktivisti srbskega gibanja in prek krajevne skupnosti, združena borcev in mitingov se je razvil v enega izmed adutov Miloševićeve politike. Na zadnjih volitvah, ki so jih Albanci bojkotirali, je bil kot poslanec Glogovca na seznamu Socialistične stranke Srbije izvoljen v srbski parlament z rekordno majhnim odstotkom glasov (0,2 odstotka vpisanih volilcev!).

V Prištini je bil v sedemdesetih letih in kasneje znan predvsem med nepomembnimi kokarji. Njegova posebna strast je bila tobolka. Neki znomec, ki je tedaj kot študent najel sobo v njegovi hiši, pravi, da je pogosto vse vložil za tobako. Nekaj časa je bil vladno tobolka Bokarskega kluba Priština.

Popolnoma nezanimiva in nepolitična osebnost, bi rekli. Največ aktivističnih sposobnosti je pokazal v krajevni skupnosti. Sejdo bi bil živ dolgočas ali v najboljšem primeru gojeljski in čehovski tip jare gospode, če ne bi napačili čas »revolucije« z nacionaliziranimi prežeti mahnjivi in nepomembnih ljudi, večnoma frustriranih kolonistov, ki so jo izvedli

v nekaterih kosovskih krajevnih skupnostih, predvsem v slavni 16. in 17. krajevni skupnosti v Kosovem Polju, ki sta dve leti pretresali tedaj še močno CK ZKJ in vso Jugoslavijo. Bolj kot je skrajno nacionalistično gibanje ustvarjalo vse večje mednarodni prepada na Kosovu, saj Albancev ni oddaljevalo samo od srbske politike, ampak tudi od Srbov in Srbije nasploh, pomembnejši so postajali maloštevilni tipi, kakršni je Sejdo, ki so bili prikazani kot vzor »poštenih« Albancev. Izvolitev Sejda Bajramovića ob takšnih dogodkih postaja ločljiva posledica zrnate duha krajevne skupnosti oziroma srbskega duha, kot bi dejal srbski književnik Radomir Konstantinović. S Sejdom je bilo ustoličeno njeno veličanstvo Neosebnost. Sejdo pravzaprav presega vse, ki so ga odkrili in ga želeli izriniti iz svoje cilje, razne Šošević, Kecomane, Igiče in Trajkoviče. Pri teh njegovih učiteljih (če se ne motim) je še mogoče najti kanteček osebnosti, pa tudi duha in inovativnosti in želje po osebni oblasti, ki ogroža suverena. Sejdo je v tem absolutna popolnost, čista nedolžnost, totalna neosebnost, popolnoma zvest in vdan do neumnosti.

On je albanski Kertes, vendar popolnejši v tem, ker nima njegove napadalnosti in ambicioznosti. Najboljši Mažžari in Albanci, v sistemu vrednot, ki velja za Miloševićevo politiko, so tisti, ki so najbližje asimilirali med Srbe, ki javno izgovarjajo pred Srbi in se zaobljubljujejo, da se bodo ob vsaki priložnosti bojevali za srbske narodne interese.

Najboljši Albanec je tisti, ki je pripravljen na samozanikanje. Popoln Albanec je tisti, ki tako rekoč ne obstaja, ki se samozanika in izteka izključno za Srbe in Srbijo.

Pragmatično gledano bo Sejdo v predsedstvu seveda pomenil samo še en glas več za Miloševića. Slednji je kot Siva želel, da bi v predsedstvu Jugoslavije obvezno glasoval s štirimi rokami, po možnosti tudi z vsemi šestimi,

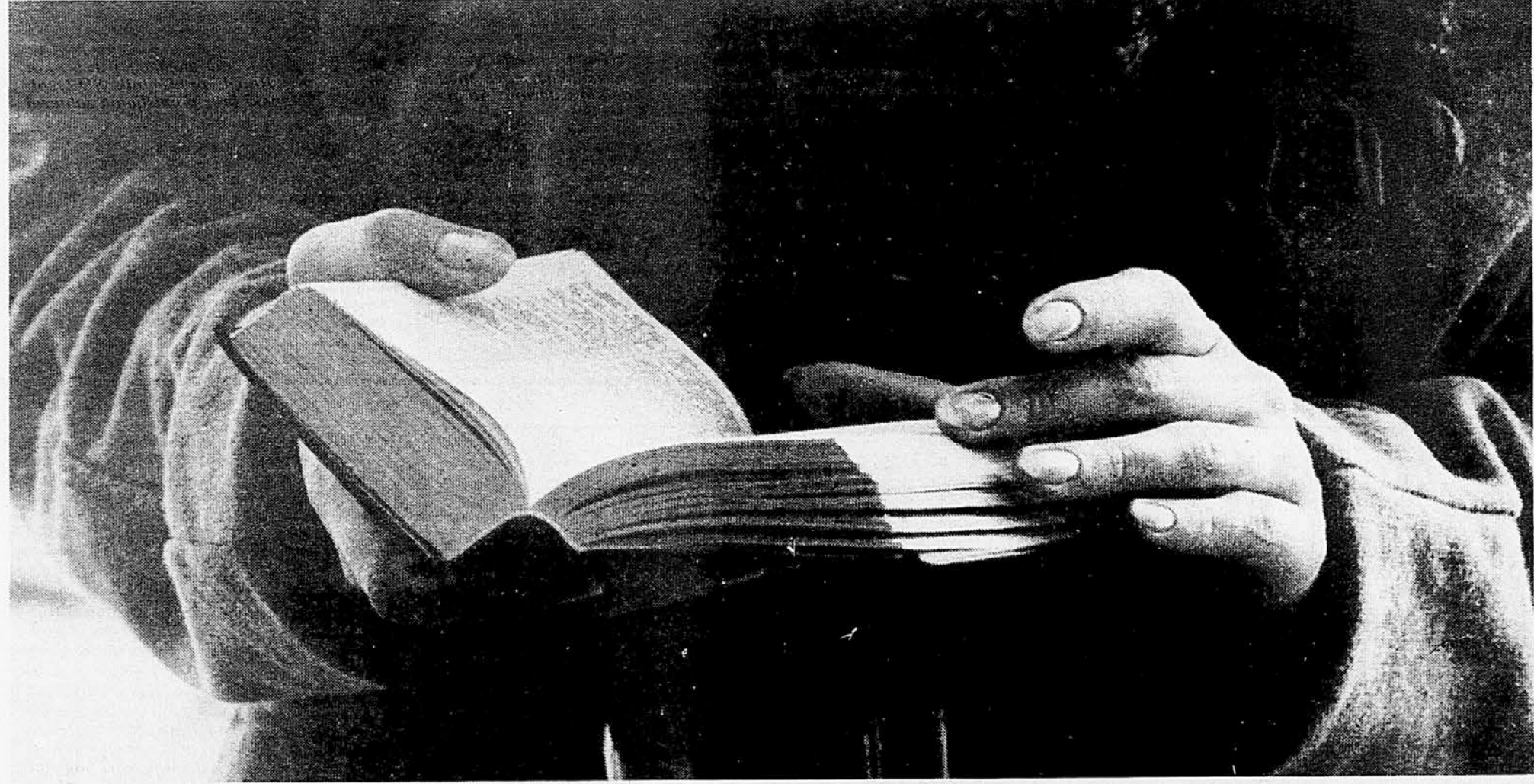
ga sklada bi po njegovem mnenju sestavljali preverjeno sposobni strokovnjaki, ne glede na strankarsko pripadnost, ki pa seveda odgovarjajo parlamentu - si od vseh možnih pretresov, ki jih očitno prinaša že predprivatizacijsko obdobje, »oddahnemo«. Ker pa si želimo lastnikov (ni ga, ki na lastnike ne bi prisegal, se zlasti seveda, dokler se ne najde kakšen lastniški nebodigatreba izven podjetja) bodo tako medizetirali v podjetju kot zaposleni v njem zainteresirani za to, da čim bolj gospodarijo. Zakaj? Dividenda, ki jo zahteva formalni (speči) lastnik, je fiksna, torej tudi v primeru, če je podjetje tudi uspešno, sklad od njega ne more zahtevati več, kot je določeno. Čim več je torej profita, tem več ga ostane menedžmentu (v obliki profit sharinga) in zaposlenim. Novi vlagatelji (lastniki) bodo vlagali v delnice dobrih podjetij. In delnice dobrih podjetij bodo tudi, kjer bo že zdaj jasno, da podjetje poleg zakonske obveze (fiksne dividende formalnemu lastniku) lahko deli dobiček. Prej ali slej bo takšno podjetje tudi spoznalo, da je lahko dobička več le, če se oskrbi s svežim kapitalom. Z novimi delničarji, torej. Druga vaba za te nove delničarje, hkrati pa tudi za zaposlene in njihov menedžment je, da se s prvimi, resnimi in ta pravimi lastniki delnic (ki prihajajo s svežim kapitalom) spreminja tudi del participiranih delnic v neparticipativne. Kajti, neparticipativne delnice nalagajo javnemu kapitalu ustrezen del tveganja, ki bi sicer lahko možnost selitve prihrankov in zasebnega kapitala docela omejilo. Lastnina pač ne prinaša samo profita. Z izgubo se srečujejo vsi lastniki tega sveta.

Potem ko je na sredinem skupščinskem zasedanju poslanec LDS Mile Šetina (mimogrede, njegova stranka je proti kakršni koli pravni delavski delitvi) postavil poslansko vprašanje, kaj od tega je res, da tudi dr. Jeffrey Sachs pripravlja varianto slovenske privatizacije (po eni inačici govoric poljsko, po drugi totalno razdelitvijo), smo poskušali kaj več izvedeti pri dr. Mencingerju. Sachs resda sodeluje pri vzpostavitvi slovenske ekonomske politike. Pripravil je tudi svoj pogled možnih rešitev, v sklopu njih najverjetneje tudi svoj odnos do privatizacije. Kakšen je ta njegov odnos bolj natančno, pravi Mencinger, sam ni seznanjen. Če je vneslo slovensko delitve, je njegov odgovor znan. Podpredsednik tudi pravi: »Ne recem, da ni res, da nekateri poskušajo okrog tega narediti spor.« Spor okoli česa, predvsem pa med kom? Morda znotraj vlade?

O delitvi s pomočjo vaučerjev tudi Ribnikar nima dobrega mnenja. Zaradi tehnične zapletenosti. Pa ne samo zaradi tega. Kmalu se bo izkazalo, pravi, da se bo veliko promene kaj hitro skoncentriralo v rokah majhne skupine ljudi - nove jare kapitalistične gospode, kot poudari. Vloga trga, ki jo nekateri tako poudarjajo, tukaj ne bo odigrala prave vloge, pač pa se bo zgodilo, da bo manjša skupina ljudi »pokupila« ponujajoče se kose (delnice podjetij) po ceni, ki bo predstavljala samo nekaj odstotkov vrednosti. To nečedno možnost pa po Ribnikarjevem mnenju ponujajo tudi avtonomne metode privatizacije. Imenuje jih »super balkanske variante LBO in MBO« (odkupi, ki jih v svetu poznajo kot kreditirane odkupe podjetij, ki pa so se že zlasti v lanskem letu v ZDA, kjer so najbolj razširjene, silno kompromitirale. Zanimivo je, da strokovnjaki v zadnjem času verje steečajev, ki grozijo ameriškim bankam, precej povezujejo prav s temi krediti »take - over«, na katerih so sicer ameriške banke v začetku sijajno služile.)

Se pla na mestu, kot ga živimo zdaj, ko se ni izrečena domnevna volja ljudstva o tem, za kakšno privatizacijo se bo končno odločilo, že spreminja v ples vampirjev? Se pravi v ples, ki se nikoli ne znebi svoje fatalne povezanosti z uničujočo logiko družbene lastnine? Če z njo ne bomo prenehali, pravi Ribnikar, potem kmalu tudi njegov projekt ne bo prišel več v poštev. Potem, je temačen naprej, bo na vrsti socialni izbruh s težje predvidljivimi posledicami, kot jih prinašajo, kot že vidimo, težko obvladljivi nacionalni konflikti.

Iz drugega zornega kota sta o potrebnem socialnem miru govoriла tudi naša prva dva sogovornika. Tomšič, se zlasti pa E. M. Pintar, ki pospeševano privatizacijo, kot jo zdaj uvaja vladni projekt imenuje (kot grobo, v bistvu primitivno), predvsem pa kot privatizacijo, ki pelje v družbeno dezintegracijo. Ta pa praviloma vodi v sociopatoško pojave v družbi, ki so toliko bolj »iracionalni«, kolikor večja je splošna družbeno kriza. Za akciji rdečih brigad, pravi Pintar, ni stala ideologija, pač pa eksplozivne socialne situacije. Silva Čeh

PO MANEVRIH GENERALOV IN MARKOVIČA – FIKTIVNA POGAJANJA

Velika beograjska burka

Zadnja kopica dogodkov, ki nas je tolikanj razburila, da smo si, ko so vsaj na videz minili, zares oddahnili, si zasluži veliko več kakor golo registriranje in veselje spričo tega, da je more konec. Predvsem je ni konec, ker se ni zgodilo nič takega, da bi je lahko bilo.

Še več ob natančnejši analizi se pokaže vrsta vzrokov za resno zaskrbljenost. Očitno gre za zvižajo, ki avtorjem zagotavlja uspeh pri večini razpletov: edina možnost za to, da se izjalovi, je ta, da jo prepoznamo kot zvižajo, jo javno razkrinkamo in ji odrečemo naravo političnega boja. Najbolj topoumno pa bi ravnali, če bi si delali utvare o tem, da se začelja era normalnega pogajanja med političnimi subjekti v Jugoslaviji. Na podlagi fiktivne zmage fiktivne liberalnosti so možna zgolj fiktivna pogajanja in prav nič ne pomeni, da se je zdaj »končno« mogoče dogovarjati o interesih. Navidez taktično področje ali celo strateško mišljenje zavračajo t. i. enostranski dejanji Republike Slovenije, dokler niso izrpane »vse dogovorne možnosti«, ne vzdrži nobene kritike, pač pa jo očeno spominja na »taktiko« oblastnikov izpred veestranskih volitev, ki so sicer zagovarjali pravico do samoodločbe z odepitvijo, hkrati pa zagotavljali, da ta možnost ne pride v poštev.

Za kaj gre? Poskusimo odgovoriti s rekonstrukcijo zaporedja dogodkov in s prezentiranjem sklepov, ki jih iz njega mogoče in potrebno potegniti. Zadevo so sprožile (ultra) desničarske demonstracije, vanje je po ukazih totalitarne oblasti skrajno surovo posegla policija, nekdo je poskrbel da so posledničkovi »obliški svet«, federalno predstvedstvo je na zahtevo predsednika Miloševića in Jovića poslalo na beograjske ulice vojsko, predsednik vlade g. Markovič je nasprotno angažiranju vojske, in to za človeka, katerega zvezo z armado so obče znane, vse preveč odločno, da pri poznavalcu razmer ne bi zbudil ustreznih sumov. Predsednik Jović je predlagal polno pooblastilo armadnemu vrhu in uvedbo vsaj latentnega izrednega stanja v vsej federaciji, predsedstvo z njim ni soglasalo, on pa je zaradi »moralnih vzrokov« in zaradi »vestne odstopil. Začelo se je večedno zasедanje vrhovnega štaba, ki uradno ne obstaja kot državna instanca, sledilo so sestanki federalnega predsedstva in okrnjeni udeležbi, bojeviti sklepi g. Miloševića ob ne-navadno okornih akcijah srbske opozicije, pri katerih je bilo le vprašanje ur, kdaj se bo podredila najbolj občemu »narodnemu interesu«, »narodni enotnosti« v teh hudih časih, ko je »Srbija ogrožena«. Zahteve za odpiranje nacionalnih medijev so se izkazale za zahteve za delitev pozicij strank v medijih, korektno informiranje o zadevah zunaj Srbije je ostalo za večji del srbskega političnega spektra zunaj interesov, svoj pravzaprav ves nacionalistični blok gradi svojo politično taktiko na zunanji ogroženosti. Ko se je pokazalo, da lahko federalno predsedstvo dela tudi v okrnjeni sestavi, je srbska skupščina zavrnila Jovičev odstop (kar je napovedalo že vztrajanje tega gospoda, da bo opravljal funkcijo, s katero je »nepreklicno« odstopil, od sklepa te skupščine). Panične reakcije Miloševićevih oblasti kažejo, da jim del scenarija, ki predvideva funkcioniranje države brez privržencev g. Miloševića in najožjem vodstvu, ni bil znan. Prisiljeni so uporabiti zadnje mobilizacijsko sredstvo – pa ni zaradi moči opozicije (še najmanj pa demokratične opozicije) v Srbiji, pa pa zato, ker so storieli nekaj korakov v prazno zaradi napačnih domnev o naravi povezav s skritim režiserjem teh dogodkov – in udariti po Albancih in Muslimanih in Sandžaku. Zvezda g. Miloševića začelja svojo pot proti obzorju, le vprašanje časa je, kdaj se bodo pokazale večje razpoke v vrstah privržencev. Prihod g. Prlje za glavnega in odgovornega urednika Politike vedno ne bo zadovoljil opozicije, ki bo to pred ali slej razglasila za novo arogantnost vladajočee klike; a tudi zamaga opozicije glede tega ne bi prinesla resničnih novosti: odprla bi le konkurs za nacionalistično pravovernost v medijih.

Posebej indikativen pa je bil govor predsednika Jovića v srbski skupščini: bil je en sam besen in na trenutke z neokusen napad na predsednika Markovića, ki da je glavni vzrok za večino srbskih težav. In očitno je celo res, da je g. Markovič z delom »svoje« ekipe (ki so očitno ne ujema z ZIS) glavni vzrok za težave g. Miloševića, Jovića, Zelenovića in kolegov. In kakor vse kaže, je prav ta ekipa, če ji prištetje prav ljudi (t. j. ljudi iz vrha vojaške hierarhije), pravi režiser beograjske tragikomedije. Navsezadnje je vsa reš (zatenkrat) končala tako, da je predsednik federalne vlade, čigar kredibilitet je na mednarodnem področju precej usahlina, nenadoma dobil vsaj toliko aure rešitelja integralne Jugoslavije, da je lahko poslal g. Zivka Pregla predlagat šopek centralističnih zakonov in na značilen jugoslovanski način zagotavljati, da niso centralistični; če ne pozabimo, da je vojaški vrh v svojih točkah, ki jih je izdal po tridnevnem zasédanju, pravzaprav razglasil

svojo avtonomijo od federalnega vodstva in napovedal možnost, da kadarkoli po svoji presoji prevzame oblast, nam postane kristalno jasno, kdo se je »dogodki« najbolj okoristil. Postane pa tudi jasno, kdo je zrelo priročnost za dokončno osamosvojitve, nastalo z vojaškimi grožnjami, zamudil, saj je vojaško nasilje eden redkih argumentov, ki so jih pripravljali sprejeti celo v EGS. Jasno pa je tudi to, da je bilo tako vedenje nesojnih separatistov pričakovano in vrčevano v ves podvig.

Skratka, nobenega vzroka ni za to, da bi si oddahnili, najmanj pa za to, da bi dopustili, da prevladajo konjunkturalni vidiki političnih dejavnosti. Prizadevanja za osamosvojitve vsaj v Sloveniji niso rezultat zamer, nezadovoljstva s trenutno federalno oblastjo, ampak hkrati in predvsem posledica strukture družbe, ki živi v Sloveniji, in stalne strukturne napake jugoslovanske države, ki ni bila niti za hip odpravljena, odkar ta država obstaja.

Lahko rečemo tudi tako: Jugoslavija je drugo ime za upravno in ekonomsko krizo v regiji, ki jo zaseda jugoslovanska kriza, ki je stara toliko kakor ta država. Kriza je učink opolne neuskajenosti socialnih, ekonomskih, religioznih in kulturnih parametrov, ki so nastali z zgodovinskim razvojem družb, ki naj bi se integrirale v Jugoslavijo. Ker so ti parametri nekaj, kar se je zgodovinsko izoblikovalo,

jih kajpada ni bilo mogoče odpraviti z volutarištnimi ukrepi, utemeljenimi zgolj na taki ali drugačni ideološki viziji. Pravzaprav v Jugoslaviji ni nikoli bilo kompatibilnih družbenih tvorb – reveži, ki jih najdemo povsod, pač niso strukturirana družbena skupina in jih ni mogoče razglasiti za jugoslovanski delavski razred, vsaj legitimno ne, družbene elite in srednji razredi pa so si bili in so si še podobni le zelo od daleč. Ni mogoče govoriti o jugoslovanski družbi, eden prvih pogojev za družbo je namreč notranja koherentnost, ki jo ustvarja struktura nacionalnega družbenega korpusa, prav take strukture v jugoslovanskem obsegu pa zares ni mogoče ugotoviti. Mogoče je to dokazati, da so identifikacije slojev, njihovih mest v domnevnem jugoslovanskem družbenem korpusu, njihovih učinkov, družbenih vezi itn. zvečine psevdoidentifikacije.

Jugoslovanske razmere niso nikoli spočenjale, spodbujale ali sploh omogočale realnega trga, tržnih gibanj v razsežnostih integralne Jugoslavije pravzaprav sploh ni bilo in če so v tej državi kljub vsemu obstajali nekakšni ekonomski tokovi, so bili ali rezultat navidezno tujega kapitala pred vojno; vedno tedaj ni šlo za notranji trg, ampak zvečine za eksportacijo surovin in za promet med viri surovin v Jugoslaviji in porabniki surovin zunaj Jugoslavije) ali pa jih je ustvarjala centralna oblast z instrumenti, ki sodijo bolj v arsenal politične prisile kakor pa v ekonomijo v modernem pomenu besede. Ta pritisk je prisilil nekatere jugoslovanske družbe, da so »vlagale« kapital (se odrekale kapitalu) ne glede na dobičkanost takih »nalozb« in sprejemala blago, izdelano v drugih družbah, zaprtih v to državo, ne glede na kakovost in na cenovno ponudbo na resničnih trgih (tako v kraljevstvu kakor v SFRJ; razlika med tema jugoslovans-

govoslovanskem okviru ni nikoli povzdignilo nad etnično, versko in kulturno diferenciacijo prebivalstva. Danes se zdi na posameznih območjih na nekaterih izmed tistih, kjer živijo socialno koherentne populacije s svojimi lastnimi civilizacijskimi značilnostmi, dosegljivo, nikjer pa ni dokončno osvojen, nikjer v resnici še ni postalo temeljni postulat političnega življenja. Termin »davnih zavezanecev« (davkoplacevalec pravijo bralci slabo prevedene popularne literature) očitno označuje najvišji polot spontanih političnih mislecev na Slovenskem. Ta mentalna insuficienca, ki pa bi jo kazalo pripisovati bolj kulturi kakor posameznikom, in iz nje izvirljajoča možnost za tribalistične recidive, sta neopredeljeni posledici dolgotrajne zaprtosti v neustrezne državne okvire.

Jugoslovanska država se je veliko bolj kakor z realnim mesečnim prilaganjem družb v svojem okviru okvarjala s preprečevanjem in prepovedovanjem zavesti o svoji problematični konstituciji. Če pa se je ukvarjala z nekakšnim prilaganjem, je zmerom zahtevala samožrtovanje razvitejših družbenih korpusov, ti so se morali prilagajati manj razvitim, nikoli pa narobe. Homogenizacija, ki jo je jugoslovanska država kljub vsemu na določeni ravni dosegla, je bila dosežena s politično-represivnim pritiskom, z ideološko indoktrinacijo na ravni deklarativnosti in ni nikoli segla posebej globoko. Ko je pritisk popustil, je Gleichhaltung po jugoslovanski izginila kot kafa, za jugoslovansko nacionalnost, ki je bila zaželeni cilj, pa se je dokaj nedvoumno pokazalo, da je linearno zvezana z določeno skupno administrativnih poklicev, kakor je pred vojno bilo pravoslavje, nikakor pa ni prevladujoče odločitve otrok iz mešanih zakonov kakor so zatrjevali jugoslovanski manipulatorji iz vrst politikov.

katerih so lahko bili podložniki, niso pa si mogli delati utvar o svojih državljanjskih pravicah: režim se je varoval z arbitrnostjo v zakonodaji (vsakomur je bilo, denimo mogoče brez utemeljitve vzeti politični list ali ga sploh ne izdati), in to ne le pred zmeranjem, ampak pred slehernim dvomom.

Jugoslavija je bila država, o kateri se nisi smel spraševati, sicer bi se sesedla kot sušarska konstrukcija, ki ni upoštevala nobenega statičnega pravila – to se namreč dogaja zdaj – tako so jo očitno dojemali zlasti njeni arhitekti, ki so pravzaprav edini lahko postajali vprašanja, ljudje pa so nanja lahko zrcitirali pod pritiskom naučene obredne odgovore. Danes prihajajo na dan vprašanja, ki so jih za časa integralne Jugoslavije prekrivala obredna ideološka gesla, s katerimi so pripadniki elite sebi in drugim zbijali obutek, da obvladujejo procese v jugoslovanskih družbah. Vsej zadevi pridemo prav hitro do konca, če se vprašamo zgolj to, ali obstajajo skupni interesi te jugoslovanske bratovščine v bedi, ali pa... kdo se okoriša z jugoslovanskimi institucijami. Rezultat dolgega življenja jugoslovanskih družb v tej nepriznani državi krize pa so težave, ki jih morajo preživljati ljudje spričo očitne jalovosti in denaturiranosti vse upravno politične konstitucije t. i. federacije.

Zatorej so današnja legalistična zaklanjanja slovenskih ali katerihkoli oblasti v Jugoslaviji bodisi nasledek dezorienteacije ali taktičnega manevra, ki naj ublaži ostrino spoznavnega zloma doma in odvrne integralistične pritiske iz tujine, temelječe na popolnem nerazumevanju naših razmer, še bolj pa nemara na oholosti in stereotipnih predstavah njihovih glasnikov. Ti nam doslej še niso uspeli dokazati (pravzaprav se jim to nisi poskusiti ni

zdelo vredno), da bi razpad Jugoslavije destabiliziral regijo in ogrozil mir v Evropi, in to bolj kakor oboroženi spopadi v mejah Jugoslavije, ne pa narobe. In če nekateri izmed teh glasnikov na koncu stolejšja trepetje zaradi ogroženih »pridobitev« prve svetovne vojne, drugi pa trepetajo pred obnovo Avstrovske, nam predvsem sporočajo, da imajo njihove države takšno ali drugačno maslo na glavi z zvezi z likvidacijo tega imperija, kar sicer zbuja radovednost in začudenje (mar se bojijo tudi sence Avstrovske še sedemdeset let po njeni smrti?), produktivno pa zagotovo ni. Tega, kar bi lahko rekli o tistih, ki pri nas trepetajo pred obnovo Avstrovske, pa raje ne bi niti nakazal.

Kakorkoli že, nobenega manevra »zveznih« institucij ne moremo, če imamo količjak kritične pameti, jemati za tisto, za kar bi te institucije rade, da ga imamo. Argumentov za to je nič koliko, najbolj sveža ilustracija pa je že omenjena velika zvižaja »hrbtenice« jugoslovanske federacije in »kovačije« bratstva in enotnosti«. Predstava je bila zasnovana kot zanka, ki ne glede na to, v katero smer jo potegnemo, zmeraj privleče na dan armado, t. j. federacijo, kot rešiteljo in streže tej armadi kot specifični družbeni skupini in njenim partikularnim interesom. Ko je g. Jović z videzom legalnosti hotel uvesti izredno stanje v vsej federaciji, bi to dejanje, če bi se posrečilo, omogočilo armadi, da odigra vlogo, o kateri so v (nelegalnem) vrhovnem štabu pripricani, da armadi pripada. Zato so, kljub temu, da so vzroki v sami armadi in njenem neevropskem statusu, potrebni zunanji dejavniki, zato je bila potrebna beograjska intervencija zoper opozicijo in zavezanstvo Z Miloševićev oblasti. Toda odpor, ki ga je akcija izvala, bi v skrajnem primeru utegnil postaviti na preskušnjo operativno zmoglost armade, česar pa armadni vrh ni maral in ni mislil tvegati. Sicer pa sta bila tokrat g. Milošević in Jović bolj pionra kakor akterja, armada je očitno imela vse čas v ognju še eno železo, isto, na katero je v resnici stavila: mirovljubno federalno vlado, ki je intervenciji takoj nasprotovala in si nabirala točke v tunajini ter med jugoslovanskimi pravimi in ponarejenimi lakohveržici.

Drugeče rečeno: tokrat je vojaški vrh ali vsaj njegov dominantni del ob Markovičevem sodelovanju uprizoril burko, v kateri ta vrh nastopa v glavni vlogi, pa še kot režiser in kot dramaturg, Jović/Milošević in Markovič pa predstavljajo alternativna razpeta, pri katerih je vselej dobitnik armadni vrh, vendar pa je prvi zgolj (prestepljeno) sleplo, drugi pa naj bi akejo privedel do uspešnega konca, saj bi se prikazal kot civilna, civilizirana in legalna, zlasti pa za »mednarodno javnost« sprejemljiva rešitev.

Če naj bi Slovenija zares postala suverena država – in k temu zavezuje trenutno in vsako potencialno oblastniško garnituro rezultat plebisicita o samoodločbi – so potrebni tudi učinkoviti ukrepi za doseg tega cilja. Seveda so za to potrebni rokovniki in splošni načrti, vendar je enako potrebno znati reagirati na okolišnice in izrabljati priložnosti. Predvsem pa je končno treba ugotoviti nekaj strateško pomembnega in temu podrediti taktiziranje in sprotno reagiranje, in to javno povedati: koliko državljanje Slovenije stane dan bivanja v Jugoslaviji, pa ne zgolj to, koliko denarja odteka v federacijo, ampak tudi in predvsem to, česa vsega se zaradi napačnega statusa ni mogoče lotiti, koliko so predpogodbe in posli, ki jih ni mogoče skleniti, kakšna je višina tujih nalozb, ki jih mi, kateri in kolikšni mednarodni pomoči in katerim in kolikšnim posojilom se je treba začasno ali za zmerom odpovedati, v katere mednarodne gospodarske in druge organizacije se ni mogoče včlaniti in uživati njihovih ugodnosti itn., zaradi česar se nemehno znižuje startna pozicija samostojne Slovenije.

Jasno je treba ugotoviti in javno povedati, ali niso stroški zaradi prostovoljne samoparaliziranja slovenske države do »delnega izstopa« junija letos kratko in malo precej višji od tega, kar bi si s postopnostjo morebiti lahko povrnili iz t. i. skupnega premoženja in iz že omenjenih prisilnih nalozb slovenskega »družbenega kapitala« v drugih republikah, in ali ni preprosto ceneje to premoženje odpisati, saj ga večina upnikov še dolgo ne bo mogla vrniti ali plačati, ali pa se o njem pogajati kot samostojna država. Pa ne, da si nekdo v sedanjih oblastih prizadeva neskončno podaljševati »prehodno obdobje«, ker mu tako pač narekujejo strankarski ali kllarski interesi? To bi pač bil zadosten vzrok za resno vladno krizo ali celo za predčasne volitve.

PLAČE LJUBLJANSKIH DIREKTORJEV

Vsaka druga je tajna

Imamo priporočila za plače in ugodnosti menedžerjev, nimamo pa dovolj pravih ljudi za to delo.

Če bi imeli zdravo tržno gospodarstvo, v kakršnem že povprečne plače zadostajo za solidno stredo nad glavo, sposoben avtomobil in prijeten dopust, bi bilo najbrž manj radovednosti, koliko zaslužijo direktorji. A kaže, da še dolgo ne bomo tam, kjer je razviti Zahod danes, zato bodo ubigabanja o direktorskih plačah – še zlasti v času, ko prehajamo na zaprte plačilne listke – pogosta. To je povsem razumljivo.

Smo torej v prehodnem obdobju, ko direktorji niso več tovariši, prave menedžerje pa lahko še štejejo na prste. V naši anketi – to pot med ljubljanskimi firmami – smo skušali dobiti odgovore zlasti na vprašanja, koliko zaslužijo »generalni«, po kakšnem sistemu in kakšno so razmerja med najnižjimi in najvišjimi plačami v posameznih firmah.

Začeli smo tam, kjer obračajo daleč največ denarja – kajpada v Ljubljanski banki d.d. Februarska neto plača generalnega direktorja je znašala 36.500 dinarjev, najslabše plačnega delavca pa 5.956 dinarjev (razmerje 1:6). Direktor je plačan po pogodbi, ki jo je sklenil z upravnim odborom banke in po kateri mu sicer pripadajo razne ugodnosti glede na priporočila družstva Manager (službeni avto tudi za zasebne namene, dva tedna izobraževanja na leto, preventivni zdravstveni pregledi...). A pri plači priporočila Managerja niso upoštevali, marveč so pristali pri nižjem znesku (glede na število zaposlenih naj bi direktorska plača namreč znašala šest povprečnih plač v Ljubljanski banki d.d.).

Dividende so skrivnost

Generalni direktor delniške družbe Salus, firme, ki je od lani v celoti v zasebni lasti, dobi 33 tisočakov, skupaj z dodatkom za dvajset let minulega dela. Razmerje med najnižjo in najvišjo (direktorjevo) plačo je 1:4,5. Direktor se – v skladu s pogodbo, ki jo je sklenil z upravnim odborom firme – tudi zaseben vozi s pasatom GL (bencin in stroške vzdrževanja plača sam) in ima na voljo druge ugodnosti, ki jih priporoča družstvo Manager. Koliko bo »potegnil« od dividend na delnice, pa je poslovna skrivnost. Te dni jih bodo izplačali prvič; in sicer 445-odstotne za lani od tega 45 odstotkov v gotovini, 400 pa v novih delnicah. Zgornja omejitev pri nakupu delnic v Salusu je,50-odstoten delež vseh delnic.

Zadnja plača generalnega direktorja Leka, edine večje firme poleg novomeške Krke – v kemični industriji, ki ni v težavah, je znašala 29.400 dinarjev. Najslabša plača v tej firmi pa 4700 dinarjev. Plače so skrojene po internem pravilniku, ki ga zdaj usklajujejo s splošno kolektivno pogodbo. Precejšen del sredstev za osebne dohode odpade na gibljivi del plač, pri čemer v glavnem velja; čim višje je zaposleni na hierarhični lestvici firme, tem večji je delež gibljivega dela v njegovem prejemku. Tako generalnemu direktorju os-

nova pomeni le 40 odstotkov njegove dejanske plače.

V Donitu je dobil generalni direktor za februar 25 tisočakov (skupaj z dodatkom za minulo delo in stimulacijo). Po njegovem internem pravilniku je razmerje med najnižjo in najvišjo plačo 1:6, gibljivi del plače vodilnih delavcev je odvisen od dobička, stroškov, učinkovitosti izterjave dolgog kupcev in poravnave obveznosti. In generalnemu direktorju – glede na te kriterije – določi plačo delavski svet.

Po pravilniku firme SCT je razmerje med najnižjo in najvišjo osnovno plačo 1:5; v praksi, se pravi, med dejanskimi plačami, pa mnogo večje. Pri januarskih plačah je bilo denimo 1:9, saj je generalni direktor dobil 25.251,90 dinarjev, najslabše plačani delavec pa 2830 dinarjev (torej manj kot jamči splošna kolektivna pogodba). O gibljivem delu plače generalnega direktorja odloča pristojna strokovna služba – menda na podlagi rezultatov poslovanja firme v določenem časovnem obdobju, ko pa se generalnemu posreči, da sklene pogodbo za nove posle, to upošteva kot predvideni dobiček in se mu že takoj pozna pri plači. Manj pomembno je očitno, kakšne so te kupčije (sklepamo po že omenjeni najnižji plači).

Rogu gre po lanskoletni katastrofi, ko je bil že v stečajnem postopku, zdaj na bolje. A si še vedno ni toliko opomogel, da bi se to poznalo tudi pri plačah. Generalni direktor je dobil za februar 17 tisočakov, razmerje med najnižjo in najvišjo plačo je 1:3, stimulacij, ki jih pravilnik sicer dopušča, pa ne izplačujejo, ker ni denarja. V Julonu, sicer dobro stoječi firmi, ima generalni direktor 32.938 dinarjev plače (glede na pravilnik), najnižja plača za februar pa je znašala 5323 dinarjev.

Plače tajne še pred lastinjenjem

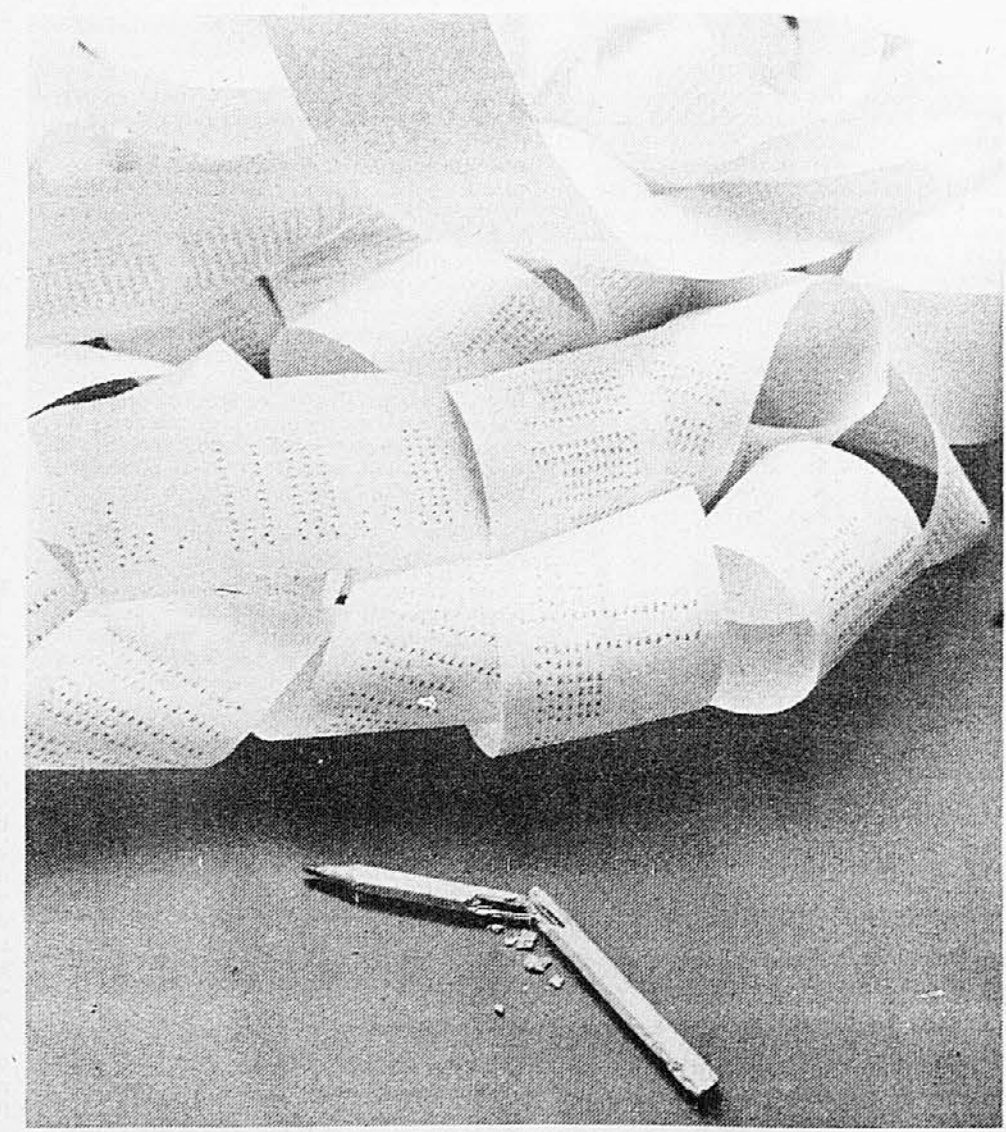
Če bi sodili po dozdaj navedenih plačah ljubljanskih direktorjev, bi lahko rekli, da pravzaprav ni razloga za nevoščljivost, zlobna namigovanja in ubigabanja. A se ne bomo

penaglili. V ostalih petih firmah, ki smo jih še zajeli v anketi, so namreč plače poslovna skrivnost. V Litostroju, ki še ni izplačal iz tečaj, so plače nižje od zneskov, navedenih v panožni pogodbi. Plače generalnega direktorja in dveh strokovnjakov iz FCI-Fischer Consultants International, ki sta začasno v vodstvu koncerna Litostroja, pa so skrivnost. Generalni direktor Smetla bo prihodnji mesec podpisal individualno pogodbo z delavskim svetom in v njenem 24. členu bo menda pisalo, da je njegova plača tajna. Dejansko pa so plače v Smetlu že zdaj skrivnost. Enako je v Metaliki Commerce, V Mednarodnem podjetju Slovenija je od lanskega decembra osnova za delitev plač kolektivna pogodba podjetja, za vodilne in vodstvene delavce firme pa zdaj pripravljajo še pogodbe o zaposlitvi, v katerih bodo navedene tudi njihove posebne ugodnosti. Plače generalnega direktorja nismo izvedeli. Tudi v Emoni nismo mogli dobiti podatkov o direktorski plači.

Problem so kadri

Kako torej komentirati plače ljubljanskih direktorjev? O tistih v zaprtih kuvertah lahko zgolj ugibamo. Ali je to sploh smiselno? Društvo Manager si je pri oblikovanju svojih kriterijev za menedžerske plače in ugodnosti pomagalo z izkušnjami na Zahodu. Toda vprašanje je, ali ta svoja priporočila sploh ponuja praviim ljudem. Ze iz naše ankete je razvidna nelogičnost: tajnost plač še pred olastinjenjem podjetij. Vprašanje pa je tudi, ali smo v Sloveniji sploh že doumeli, da uspešnih menedžerjev ni mogoče ustvariti zgolj s koncentracijo moči in ugodnosti in da marsikateri direktor, ki se želi preleviti v menedžerja, sploh ni sposoben za to, manjka mu kreativnosti, inovativnosti. In gledano s tega stališča je najbrž treba v času, ko se gospodarstvo utapja v izgubah, marsikje debato o plačah razumeti prej kot zaskrbljenost delavcev, kot nevoščljivost.

Lilijana Derić

Današnji politiki niso videti prav nič boljše od včerajšnjih. Saj jim ni pravzaprav nihče verjel, da bodo predvolitve obljube izpolnili, a ko so se že takoj po tem, ko so se razdelili ministrske stolčke, začeli izvijati, da bo pač potrebno prehodno obdobje – in v vsakim novim dnevem je začelo to prehodno obdobje postajati vse daljše in daljše – je postala stvar sumljiva. Ali nismo to o prehodnem obdobju že nekoč slišali?

Moja generacija se je rodila v prehodnem obdobju. To so nam začeli dopovedovati že v osnovni šoli. Živimo v socializmu, ki je prehodno obdobje med (gnanim) kapitalizmom in svetlo prihodnostjo komunizma. Potem smo zavirali generacijam, ki jim je usoda namenila svetlo prihodnost, zato pa smo lahko tudi nekako zviška gledali na vse tiste, ki jih je doletela smola in morajo živeti v kapitalizmu. Ampak starejši so nas že begali z vici, ki jih nismo docela razumeli. Kaj je socializem, se je glasilo vprašanje. Ker si vedel, da mora biti v ozadiju finta, si pač nekaj nedoločeno zamisljal, potem pa si moral poslušati sosočloveško prebrano »poučnilo«: socializem je vmesno obdobje med kapitalizmom in komunizmom, ha, ha!

Kmalu smo odkrili, da ne živimo le v vmesnem obdobju med kapitalizmom in komunizmom, ampak tudi v vmesnem obdobju med revolucijo (in njenimi otroškimi boleznimi) ter »zrelo socialistično družbo«. Tako so nam ponosnjevali v šolah, ker nikakor nismo mogli razumeti, zakaj so države gnilega kapitalizma tako hitro začele rane minule vojne, mi, ki smo zmagali in nas obdajuje vseh svet, pa ponosno capljamo za njihovo blaginjo.

Takšna pojavnost niso zvenela ravno prepričljivo, zato pa so nas tolažili z drugimi vmesnostmi. Tako je dolgo veljalo, da smo nekaj vmesnega med Američani in Rusi in da iz te

vmesnosti izhaja naš posebni položaj. O tem je Srdjan Karanović posnel celo film, in sicer z značilnim naslovom: Nekaj vmesnega. Potem to ni vžigalo več, zato pa smo bili kot voditelji nevrščeni in vedno nekaki z godovinski posredovalci (torej svet nekaj vmes) med tretjim in bogatim svetom. Čisto na koncu smo se zadovoljili z vlogo vmesnosti med Zahodom in Vzhodno Evropo, a tega nismo niti več prav verjeli in je tudi to hitro propadlo.

Seveda nam je začela ta nenehna vmesnost polagoma presaditi. To je tako, kot če si v šotoru, ki je nekaj začasnega, a če se ta začasnost spremeni v trajno stanje, se ti počasi priskuti vse, kar je kakorkoli povezano z šotorskim planom. Je že tako, da si človek prej ali slej začel trdnih tal pod nogami. Toda nas so vodili le skozi nenehna vmesna obdobja, kar je z drugimi besedami, pomenilo odkrivanje v imenu »boljše prihodnosti«, potpelnost, ubogljivost in celo slepo zaupanje v vodenje te negotove karavane, ki kot da je blodila le ponoči, dneva pa ni poznala.

In potem je nekaka lepega dne prišla nova oblast in z njo novi časi. Začeli smo upati, da se je s tem močno približal konec naše nenehne vmesnosti, da ne bomo niti več nekaki poskusni zajčki zgodovine in da se bomo lahko naposled poslovlili od tega sveta kot sodobniki nekakega čisto navadnega zgodovinskega časa. Casopisni komentatorji so nam začeli pripovedovati o »normalizaciji« sloven-

Večno v šotoru časa?

BORIS JEŽ

skne družbe in čutili smo se pomirjene: nič več ne bo nenehne negotovosti med prvo, drugo in tretjo Jugoslavijo, med požrešnostjo Beograda in lakomnostjo Srbov med nasilnostjo Srbob in brezobzirnostjo Germanov, med enim enodimenzionalnim režimom in drugim. V prihodnje bomo živeli na svoji zemlji kot v svojem domu in vse bo tako kot v najlepši pravljici.

Toda nova oblast nam je začela kmalu najprej prevladati, potem pa vse bolj naravnost podkati nova vmesna obdobja. Najprej smo izvedli, da demokratija ne more biti res, da je prav nas usoda izbrala za kričev svet čez verigo pontonskih mostov, nasprotnega brega, torej čvrstih tal, pa se vedno ni na vidiku! Ali ni tu posredni metodološka zmeta, ki izhaja iz navedenih razlage vmesnega obdobja? Kaj pravzaprav ta pojem pomeni in kaj bi bilo potekalom tisto, kar razumemo kot »zgodovinska čvrsta tla«, kot normalno, torej neprehodno družbeno stanje?

Čvrsti tal zgodovine na druga in z ustvarjanjem novega človeka, se dolejšji pripeljele do vladarjem, temveč tudi najbolj skeptičnim filozofom – Descartesu, Nietzscheju itd. Za večino je bila vsa dosedanja zgodovina nekakšen banalen čas, prehodno obdobje do končnega smotara, ki so ga seveda sami določili.

Čvrsti tal zgodovine na druga in z ustvarjanjem novega človeka, se dolejšji pripeljele do vladarjem, temveč tudi najbolj skeptičnim filozofom – Descartesu, Nietzscheju itd. Za večino je bila vsa dosedanja zgodovina nekakšen banalen čas, prehodno obdobje do končnega smotara, ki so ga seveda sami določili.

Ampak pri tolikšnem pretravnanju z vmesnostjo se morajo pri normalnih ljudeh prej ali slej pokazati znamenja preobrnjenosti, zatičenosti. Saj vendarle ne more biti res, da je prav nas usoda izbrala za kričev svet čez verigo pontonskih mostov, nasprotnega brega, torej čvrstih tal, pa se vedno ni na vidiku! Ali ni tu posredni metodološka zmeta, ki izhaja iz navedenih razlage vmesnega obdobja? Kaj pravzaprav ta pojem pomeni in kaj bi bilo potekalom tisto, kar razumemo kot »zgodovinska čvrsta tla«, kot normalno, torej neprehodno družbeno stanje?

Jasno je, da se gibljemo na tenkem ledu subjektivizma in da se nam lahko pri vsaki preveč odločni trditvi takoj udre pod nogami. Prav to pa se je dolejšji zgodilo še vsakemu ideološko projektju, ki je bil prepričan, da je odkril zgodovinsko resnico in je potem skušal čisto akimistično ta kamen modrosti uporabiti za to, da bi velikanske gmote človeškega mesa in krvi spreminjali v nebeski sijaj suhega zlata. Ta spodrsjaj s prevrednotenjem vseh vrednost s prestavljanjem človeštva z enim (napačnim)

obrniteljemslovenske družbe hudobno prišepnil Marx) so zamenjale napovedi o tem, da nas čakajo že težji časi. Ves pogum in zanesenost pa nam je dokončno vzelo spoznanje, da se za Slovenijo komajda kelo zanima in da smo pravzaprav le kamenček v kaotičnem mozaiku Vzhodne Evrope, ki jo čaka – kaj drugega! – dolgo vmesno obdobje.

Če je takšna prevzetnost prej zgodovinsko pravilo kot ne, bi bili kajpak krivični do nove slovenske oblasti, če bi ji hoteli hudo očiti, da ji je spodsrsjaj prav tam, kot že tolikim pred njo, in to celo najbolj slavim svetovnim glavam. Priznati ji je pač treba pravico, da natančno definira svojo dogmo, da jo jasno razmeji od dosedanjih dogem in da celo čas, dokler ji ne uspe boljši ali manj uresničiti svojih vidov in idej, pomenuje z vmesnim obdobjem in ga opljuva z bastardenostjo, tako kot so marksistični puristi zaničljivo gledali na socializem.

Ampak vendarle bi se bilo dobro zavedati, da prostor, ki ga zavzema Slovenija, in dva milijona ljudi niso nikakršna vmesnost, ampak »surova« družbena realiteta. Nikakor ne gre za generacije, ki bi prišle iz osnovne šole pomanjljivo ali celo sabo vzojene, zdaj pa naj bi jih vrtil učiteljski zbor gimnazije presrgojil. Gre preprost za ljudi doloočnega časa in prostora, tako kot nobenemu plemenu v poročju Amazonke – navzlic njegovi »globoki primitivnosti« – ni mogoče pripisovati vmesnosti ali prehodnosti. Bog in čas morata ostati

nevtralna, sicer se podrejo vsi vrednostni sistemi. Na te reči je treba opozoriti, ker se tisti, ki so »čvrstih tal« opazuje nekoga, ki naj bi se tical v prehodnem obdobju, vsekakor čiti poklicanec vsaj za misionarstvo poslanstvo, če že ta pedagoški odnos ne popriema trših oblik. To tako rekoč vsakodnevno opazujemo v republiški skupščini, kjer najpogosteje ne gre niti toliko za netolerantnost do nasprotnega mnenja, kolikor za vszvišeno, paternalistično držo »pametnega«. Podobno so se vedli komunisti, ki so vsako čvrsto nasprotovanje svojim idejam naposled pojavnili z dejstvom, da jih sogovornik ni sposoben razumeti. Seveda je takšno stališče za priori skregano z demokracijo, čeprav je zdaj veliki učiteljev argument prav – Demokracija. Posledica takšnih odnosov pa so serije »pedagoških« zakonov, ki nas – spei v nekem prehodnem obdobju – prevzggajajo v pridno in pohlevno ljudstvo, po meri najstrosjih pastirjev ovčic.

Toda zavedati se je treba, da časovnega Kolesja ni mogoče obrniti nazaj. Vzhodna Evropa, na primer, ni v nikakršnem vmesnem stanju vračanja k tradicijam in vrednotam, ki jih zagovarja zahodnoevropska elita, kot si pogosto predstavljam. Vzhodnoevropski »kaos« in visoki srednji vek Zahodne Evrope bosta preprosto trčila drug ob drugega, iz tega pa se bo izrazilo nekaj čisto svojevrsnega. Nekaj podobnega velja za Slovenijo. Če kdorkoli ne bo dovolil takšnega trka časovnih obdobj, dogem, vmesnosti itd., mu pač zgodovina ne bo postavila tepega spomenika.

Ko govorimo o zgodovinskih kategorijah, (ozemlja, ljudstva itd.), ni prav nič vmesnega, začasnega – čeprav je vendarle vse skupaj ena sama vmesnost. Nekakšna vmesnost je tudi resnica, zato se nikar oklepajte tega dolgega pontonskega mostu skozi čas.

Hrvatje s svojo razkošno sredozemsko miselnostjo preprosto ne morejo zlesti pod kožo Nemcem, ki imajo, kot se zdi, raje slovenski funkcionalni pragmatizem. Hrvatje se trkajo na prsi s svojim gotiskim izvorom, prisegajo na marko in Nemčijo, prireajo tam mitinge, odpirajo v Stuttgartu in Münchnu svoje urade, toda Nemci »padajo na Kučanovo frizuro a la Helmut Schmidt in vidijo v Slovenčih, ne v Hrvatih, potencialne Germane, po miselnosti, seveda. In Slovenecem se odpirajo vrata.

Mrda pa se bodo tudi Hrvaški bolj na široko odprla vrata, če uvede v svojo notranjo politiko kaj takega, kar bi bilo Nemcem bolj blizu.

Volilna stranka HDZ si zato čedalje bolj odkrito prizadeva, da bi se predstavila kot nekakšna hrvaška CDU, se pravi krščansko-demokratska unija. Njeni prvaki so v svojih javnih političnih nastopih in stikih s tujimi strankami že nekakrat napovedali, da bo postalo hađezejevsko gibanje krščanskodemokratska stranka. Proti temu nenehno upravičeno protestira dr. Ivan Cesar iz Hrvaške Krščanske demokratske stranke, ki ga je Tudman že pred volitvami vabil, naj se združi s HDZ. Cesarjevi renegati so ga ubogali in nova oblast jim je namenila lepe položaje. Toda katoliška cerkev, naj se še tako trudi, da bi skrila svojo nepristransko in izvenstrankarsko opredeljenost, deluje v praksi neredsko tako, da izven, kot da stoji za Franjom Tudmanom Franjo Kuharič.

Priznati je treba, da je Tudman cerkvi na široko odprl vrata, tako da je v javnosti prisotna cela bol, kot bi dober okus dopuštal. Tudman sam ne zamudi nobene priložnosti, če le lahko cerkveni praznik podredi interesu svoje stranke. To pastoralno miroljubnost skalijo občasno srbske vstaje in Šime Dodan, ki se čedalje bolj uveljavlja kot hrvaški Franz Joseph Strauss.

Hrvaško politično prizorišče je v znamenju živahne stankarske obnove. Kdo bi lahko igral vlogo SPD oziroma socialdemokratske stranke? Nominalno je to Socialdemokratska stranka Hrvatske z nadarjenim politikom dr. Antunom Vujicem na čelu. Toda ta stranka kljub vsej utemeljenosti še ni dosegla tiste kritične točke, ki bi ji za zdaj zagotavljala vlogo glavne opozicijske stranke. Seveda na

zvezji CDU-SPD. Za ta položaj se čedalje resneje poteguje Hrvatska narodna stranka pod vodstvom dr. Savke Dabčević-Kučar, ki je že leta 1955 doktorirala iz Keynesa. Ta stranka je nadaljevanje »hrvaške pomladi«, katere pripadniki so skušali reformirati gospodarski sistem te države.

Večina članov »Savkine stranke« iz leta 1971 se je spet zbrala okrog gospodarskega programa obnove Hrvaške. Njen podpredsednik Krešimir Džeba je v šali dejal, da čaka ta stranka na svojega hrvaškega Ludwiga Erharda, idejnega očeta povojnega nemškega gospodarskega čudeža. Če je HDZ na poti, da preraše iz nacionalne in krščanskodemokratske stranke, potem bi lahko o HNS dejali, da

je že postala ekonomska. V njej so se namreč spontano zbrali tržni ekonomisti, kot je dr. Dražen Kalogjera, ki je izstopil iz hrvaške vlade ravno zaradi dosledne obrambe tržnih načel. Ta stranka je s svojimi strokovnimi kampanjami največ pripomogla novi podobi predloga Zakona o preobrazbi družbenih podjetij. To so ljudje, ki so lela dolgo iz prakse opozarjali, da razvoj v okviru voluntarizma dogovorne ekonomije ni mogoč. Leta 1971 so imeli svoj Bad Godesberg in kar se da zvesto zaupajo tržni kondiciji sedanje družbene preobrazbe.

Toda če je HNS po tem nemškem vzoru političnega razvrščanja SDP, kaj je potem Račanova Stranka demokratičnih sprememb?

DANKO PLEVNİK

Tenis in roka na srcu

JANEZ STREHOVEC

Alternativa je digitalna kultura

Ali obstaja temna, nelagodna, odrinjena stran slovenske kulture, ki pa ni potisnjena v kot, kot je bilo dolga desetletja v evropski duhovni tradiciji tabuizirano področje smrti, norosti, čustnosti in seksualnosti, ki ga je začela radikalno misliti šele Foucaultova teorija, ampak je ta del kulture celo nereflektiran v smislu, da glavni kulturniki in teoretični zanj komaj vedo? Ali je slovenska kultura dejansko tako odprta in čudežno vsestranska, kot se kaže svojim številnim svečenikom in apologetskim očetom, ali pa so tudi na Slovenskem področja, ki so popolnoma prezrta, na katerih nas tako rekoč ni, pa čeprav gre za evropsko in svetovno povsem legitime trends, mišljenje in kulturne oblike?

Kaj sploh je v slovenski kulturi? Tu je elita, predvsem na nacionalni projekt in mitološko vezana kultura z bogato tradicijo, pospremljena in osmišljena z ideologijo literarne nacionalizma, obvladujočega tudi šolsko polje. Tu je alterkultura, sicer pomemben segment na ravni ustvarjalcev, vendar ideološko obvladana od razumnikov in upraviteljev, ki se jim vsakih pet minut prikazujejo nosilci in ideje elitne kulture, s katerimi se politično strinjajo in to svoje nestrinjanje z njimi vključujejo v svojo pokroviteljsko govorico. Tu je tudi pop, predvsem v folk varianti, in množična kultura, ki pa je pogosto blokirana s strani prve, dominantne tradicije. Slovenski pristani trivitalni roman? Slovenska žansrska kakovost na tv produkciji in film? Nie nam težav ni pri njih na ustvarjalnem področju kot pri konstitutivnih (teoretskih in kritiških) govoricah, ki vzpostavljajo to področje.

Nov slovenski film in nova tv nadaljevanka ali vsaj iz igra? Ze nekaj dni pred novinarsko projekcijo imajo vsi kritiki že napisane ocene takšne produkcije in z največjim prezirom potem tovrstna dela pospremljajo tudi šira kulturna javnost. Večmno so to izdelki slovenskega posebnost. Danes so v vseh ameriški film in njihove tv serije in potem dolgo dolgo nič. Jaso. Siba kakovost sicer redkih izdelkov tega dela medijske kulture zato ni kaka slovenska posebnost, simptomatična pa je nestrpnost slovenske strokovne javnosti in tudi najširšega občinstva do te, ne na tradicionalni medij slikarstva, literarnega gledališča in literaturo vezane umetnosti. In prav to je tisto, o čemer skušam razmišljati v tem besedilu.

seveda nekoliko širše, ne le glede na umetniško razsežnost današnje medijske kulture.

Nekaj izjem v sodobni medijski kulturi sicer na Slovenskem je, imamo recimo z Lacomom inspirirano analizo pojavov množične kulture, inštitucijo Ekran, vendar pa tudi te govorice le delno (pogosto so vezane le na eno izhodišče) pokrivajo obsežno področje današnjih medijev, s katerimi se omogoča vstop v novo globalno kulturo in k njenim številnim socialnim, izobraževalnim in političnim razsežnostim. Slovenska alter kultura je postano intelektualistični paradigmi, vezani na boje za prostore in inštitucije geopolitike. Kulturna dejavnost njenih nosilcev sicer že uhaja svojim etabliranim očetom, vendar pa slednji prav o teh fenomenih še vedno vzpostavljajo stare mišljenske modele, pogosto ujeje na finte dnevnopolitičnih opredeljevanj od dominantnih nacionalno-političnih nasprotnih osnutkov. Naj bom konkretno? Dobro. Če rečemo nacionalni politološki sprava, se pri prič aktivira alterideolog se svojo paszravo. Če esteblišenje gradi na svoji geopolitični urbanosti, potem alterideologi hočejo takoj okupirati kake zgradbe, prostore, trge. Imamo drugo godbo, drugačne prostore, druge cedje. Imamo drugo, ki je drugo po tem, da ne mara barve pravega. Imamo alterzalozhe, ki so pogosto alter recimo le po tem, da ni v njih zaposlenih več ljudi, ki je naslovov njihovih novih knjig.

Uvodno vprašanje o temni, zastri kulturi in njenih teoretskih, za Slovence komaj kaj zanimivih diskurzih, pa nas usmerja k neslovenskimi, globlun, deterritorializiranim in dematerializirani kulturi digitalnih elektronskih medijev, ki jo slovenske večne, etablirane inštitucije še niso »vzele«, pa čeprav gre za področje, ki je danes najbolj provokativno tako na področju ekonomije, politike in zavzame kot tudi za mišljenje in umetniško ustvarjalnost. Da je niso »vzele«, je pravzaprav samoumevno in simptomatično, kajti tu gre za oblike, ki se pozvičgajajo na Rdečega Rudija mehanje inštitucije, telecitita in v eter telekomunikacij.

V okviru takšne paradigme prihaja do vrste agonij tradicionalnih inštitucij (čista, medijska vloga nadomešča recimo realno vojno), ki tudi na paradoksalen način mislijo na posameznika in njegovo odvrnitev od javnega prostora, agore, foruma. Učinek revolucije informacije je močan po tem, da moramo ostati doma, če hočemo biti informirani, kajti s postjo v »forum« že zgršimo tisti obseg informacij se pravi videnja, vedenja in denarju, ki bi jih dobili, če bi bili doma priključeni na informacijske protese in mreže. Znotraj te optike, ki danes implicira že robotsko telepristnost, rabo telešopinga, teleinžinjiranga, virtualne resničnosti in vojne z varljivimi, aletoričnimi orodji, se ne poraja le nova oblika medijsko modelirane, z robotičnimi protezami podaljšane čustnosti, ampak tudi nov pojem političnega, družbenega in umetniškega.

Na različnih koncih sveta lahko umetniki različnih nacionalnosti uresničujejo skupna dela prek kabelskih in satelitskih telekomunikacij, hackerji se lahko preko svojih PCjev povežejo na poseben način v elektronsko skupnost, temelječo na njihovih posebnih (religiozih, teoretskih, etičnih, političnih...) interesih in afinitetah in tudi telepolitične komunikacije postajajo vedno bolj mogoče. Dejansko provokativna in alteropetja današnje slovenske (nacionalno)politike bi bila recimo takšna globalna političnost in podjetnost, ki bi opustila sedanja gnavljenja z Beogradom, Pakracom, Pordenonejem in Celovcem in bi prek telekomunikacij navezala politično, znanstveno, bančno in tudi širše ekonomsko sodelovanje recimo s Tel Avivom, Johannesburgom in Ottawa... In tu je tudi novo področje umetnosti z zvrstmi, kot so računalniška glasba, grafika in animacija, virtualna življenje kot umetna inteligenca in umetelno življenje kot umetnost, holografija, interaktivne instalacije, laserski environmenti, sky-, solar- in land art, robotski performanci, interaktivni kino, ekološka umetnost in dela, ki nastajajo prek telekomunikacij.

Pravzaprav je že kar nepotrebno nadaljevati z naštevanjem in opredeljevanjem teh razsežnosti, ki v današnjem svetu pri najboljši volji ne pomenijo nikakršne iznajdbe smodnika (priznava pa, da lahko njihova hitava navtna raba brez etičnega korektiva privede tudi do zlorab, kar pa velja za vse razsežnosti in trende tehnoloških paradigem). Tudi s tem ne odpiram teme, ki bi bila neskončno tuja tukaj

živim ljudem in njihovim vsakdanjim strategijam, mikropolitikam in mikroekonomijam. Z osebnimi računalniki, videoaparaturami in drugimi orodji tretje tehnološke revolucije dovolj bogati, razgledani in podjetni ljudje pravzaprav že pri svojem vsakdanjem delu in zabavi mehčejo in postavljajo v oklepaje dominantno (kulturno) paradigmo in subtilno mirirajo modele etablirane geopolitike in prav tako etablirane alterpolitike in njihovih večnih apostolov. Uživajo že v priključnosti in v ozorjih, ki so pač širša od kakega CD ali K4, od filozofske fakultete ali od kake alternativne knjižne zbirke.

Mislim, da živijo, imajo svoj stil in za to, kaj smetajo in česa ne, ne vprašajo ne oblasti ne protoblasti in njuhni vsakokratni kulturneologov. Upam, da se imajo dobro, se zabavajo v svojih življenjskih stilih in so prišli že daleč.

